

Aldeboarn *en* de Deelen

jaarverslag 2021

Aldeboarn-De Deelen is één van de ontwikkelgebieden uit het Friese Veenweideprogramma 2021-2030. Het landbouwgebied heeft dik veen en is belangrijk voor weidevogels. In dit gebied ligt het Natura 2000-gebied De Deelen en in het centrum het middeleeuwse Aldeboarn. Stichting Beekdallandschap Koningsdiep | de Nije Boarn en Gebiedscoöperatie It Lege Midden werken samen met de provincie, Wetterskip Fryslân, gemeenten en belanghebbenden aan het versterken van de kwaliteit, vitaliteit en identiteit van Aldeboarn-De Deelen.

Een nieuwe fase

Het gebiedsproces in Aldeboarn-De Deelen (ADD) is al in 2016 gestart op basis van de Veenweidevisie 2015. Inmiddels is het gebiedsproces ADD een nieuwe fase ingegaan. In 2021 is het Veenweideprogramma 2021-2030 vastgesteld. Dankzij de energie in het gebied en het initiatief van de Stichting Beekdallandschap Koningsdiep | Nije Boarn en Gebiedscoöperatie It Lege Midden, en de daardoor reeds aanwezige beschikbare middelen, is ADD in het Veenweideprogramma 2021-2030 benoemd als ontwikkelgebied.

Een belangrijke stap naar de nieuwe fase is de instelling van de gebiedscommissie ADD in 2021. De gebiedscommissie heeft de opdracht om te komen tot een ontwerp integraal gebiedsplan. Met het instellen van de gebiedscommissie ADD heeft de Veenweideprogrammaorganisatie (de provincie) formeel het stokje overgenomen van het gebied als penvoerder van het gebiedsproces.

Gebied en overheden werken vanaf het begin samen, maar om de stap te kunnen zetten naar besluitvorming en uitvoering zijn de rollen in de

samenwerking veranderd. De gebiedspartijen hebben nog steeds een cruciale rol in het gebiedsproces, met het oog op draagvlak en als ogen en oren in het veld. Zij zijn vertegenwoordigd in het coördinatieteam ADD.

Onderzoek droogleggingsscenario's

De eerste stap op weg naar een gebiedsplan is het onderzoek naar droogleggingsscenario's: waar kan het waterpeil omhoog en hoeveel, en wat betekent dit voor het gebied en de doelen van het Veenweideprogramma? Hoeveel reductie in CO₂ levert een scenario op en biedt het dan nog een duurzaam perspectief voor de landbouw? En hoeveel inkomen en vermogensschade voor de boeren brengt het met zich mee?

Mede op basis van individuele gesprekken met boeren (in 2019-2021) zijn er droogleggingsscenario's ontwikkeld voor heel ADD. Deze vormden de basis voor de eerste, zeer grove berekeningen wat betreft CO₂-reductie en derving qua inkomen en vermogen bij de landbouw. Om de nadelige gevolgen van de uitvoering van de veenweideopgave voor de landbouw te

compenseren wordt door het Veenweideprogramma gewerkt aan Flankerend Beleid. Omdat ADD als koploper al ver was in het ontwikkelen van droogleggingsscenario's is afgesproken de ontwikkeling van het Flankerend Beleid te zwaluwstaarten met de ontwikkeling van een deel van ADD, namelijk ADD Zuid.

ADD Zuid & Flankerend Beleid

ADD Zuid is het proefgebied voor de ontwikkeling van het Flankerend Beleid voor het hele Friese veenweidegebied. Er is voor ADD Zuid gekozen omdat hier sprake is van een complexe situatie. ADD Zuid bestaat uit twee zeer grote watersystemen, heeft grote onderlinge hoogteverschillen, grote verschillen qua bodem (van een zeer dik kleidek tot een relatief dun pakket puur veen) en het bevat Natura 2000-gebied De Deelen.

Afgelopen jaar zijn met inbreng vanuit landbouw, water, ecologie en landschap & cultuurhistorie twee droogleggingsscenario's – de hoeken van het speelveld – uitgewerkt. Eén met de focus op CO2-reductie en een gematigder maatwerkvariant. Beide zijn doorgerekend op hun effectiviteit qua reductie van CO2 en bodemdaling, maar ook qua grondbehoefte en kosten voor compensatie (Flankerend Beleid). Op basis daarvan heeft de gebiedscommissie ADD in december 2021 besloten een volgend scenario te onderzoeken dat naar verwachting een betere kosten-batenverhouding zal laten zien: het optimalisatiescenario. Stapsgewijs wordt zo toegewerkt naar een voorkeursscenario dat onderdeel is van het integraal gebiedsplan.

ADD Noord

In ADD Noord loopt het gebiedsproces anders. Er hebben zich kansen voorgedaan waarop we zijn ingesprongen, vooruitlopend op het integraal gebiedsplan maar passend in de richting die de gebiedscommissie ADD voor dit deelgebied ziet.

In ADD Noord is een Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB)-pilot veenweide van start gegaan. De Gebiedscoöperatie It Lege Midden heeft hiervoor in 2021 ruim € 1,2 miljoen subsidie ontvangen. Samen voeren It Lege Midden, provincie Fryslân en Wetterskip Fryslân deze pilot uit, zo is vastgelegd in een Samenwerkingsovereenkomst. De GLB-pilot in ADD Noord combineert drie dingen: het uitdenken en uitvoeren van flexibel peilbeheer op het niveau van watersystemen (= HAKLAM = Hoog Als het Kan, Laag Als het Moet), een set van beheermaatregelen passend bij veenweiden en monitoring op het vlak van water, bodem en bedrijfsinpassing.

In 2021 is ADD Noord door de provincie Fryslân aangewezen als Aanvalsplan Gruttogebied, mede door de goede koppelkansen met de veenweideopgave. Het Aanvalsplan Grutto beoogt de ontwikkeling van een goed weidevogelgebied van 1000 hectare. Om dit te realiseren zijn drie zaken in gang gezet in ADD Noord: de afwaardering en inrichting van 40 hectare met de LIFE-subsidie Grassbird Habitats, de omzetting naar particulier natuurbeheer van ongeveer 40 hectare, en een anticiperende aankoop van een stuk grond van ongeveer 30 hectare (door de provincie Fryslân), op advies van de gebiedscommissie ADD.

De gebiedscommissie ADD heeft aangegeven dat het ontwikkelen van het Aanvalsplan Grutto een koppelkans is voor de realisering van de veenweideopgave in ADD Noord. Daarom is na positief advies van de gebiedscommissie ADD door de provincie een subsidieaanvraag ingediend bij LIFE Space for Godwit, waarvoor vanuit ADD een cofinancieringsbijdrage is gereserveerd.

Integraliteit

We volgen in ADD een integrale en gebiedsgerichte aanpak. Het streven is het versterken van de vitaliteit, kwaliteit en identiteit van ADD als geheel. In het gebiedsproces worden de beleidsdoelen vanuit het Veenweideprogramma 2021-2030 en de gebiedsdoelen samengebracht. Naast de ontwerpactiviteiten vanuit de thema's landbouw, water, ecologie en landschap & cultuurhistorie, zijn drie werkgroepen aan de slag gegaan met de thema's energietransitie, rode ontwikkelingen en recreatie & toerisme. Hierin zitten mensen uit de streek, overheden en experts. De vervolgstap in 2022 is de integratieslag van al deze bouwstenen in het ontwerp en later het voorkeurscenario voor het integraal gebiedsplan.

Regio Deal Natuur Inclusieve Landbouw

Aldeboarn-De Deelen is een van de deelgebieden binnen het Veenweidegebied uit De Regio Deal Natuurinclusieve Landbouw. In 2021 heeft ADD een projectplan voor een tweede fase ingediend. De stuurgroep Regio Deal heeft op basis daarvan, naast de eerdere bijdrage van € 400.000, aanvullend een bedrag van € 1 miljoen beschikbaar gesteld als subsidie. Dit bedrag is beschikbaar voor advisering aan boeren in verband met de transitie van de landbouw als gevolg van de veenweideopgave. En voor de realisatie van dubbeldoelgronden (naast productiviteit ook een ander doel). Ook worden vormen van afwaardering ontwikkeld die zijn gekoppeld aan een kwalitatieve verplichting. Beheerplannen worden opgesteld en de (beheermatige en bedrijfseconomische) effecten worden gemonitord.

Financiën

Aldeboarn-De Deelen heeft een budget van ongeveer € 16,55 miljoen uit externe financieringsbronnen voor grondaankoop, inrichting, afwaardering, onderzoek, pilots en andere maatregelen die bijdragen aan het gebiedsproces. Het merendeel van dit budget is bestemd voor specifieke activiteiten. Een groot deel daarvan is inmiddels gebruikt voor strategische grondaankopen.

In 2020 is vanuit de ADD-budgetten al een strategische grondaankoop gedaan in ADD Zuid. Een strategische grondaankoop in 2021 in ADD Noord is gefinancierd vanuit de strategische grondvoorraad van de provincie Fryslân, waarbij de afwaardering voor rekening van het ADD-budget komt. In ADD Zuid is gestart met enkele gesprekken met boeren die willen verplaatsen of stoppen. De grondtafel ADD bereidt deze aankopen voor en adviseert aan de gebiedscommissie ADD, die op haar beurt weer adviseert aan de provincie Fryslân.

Zo spelen we met strategische grondaankopen in op kansen in het gebied, vooruitlopend op het integraal gebiedsplan.

Er is inmiddels veel kennis over mogelijke kansen voor grondaankopen voor zowel de toekomstige inrichting van het gebied als grondcompensatie die nodig is voor uitvoering van het Flankerend Beleid.

Het huidige budget van € 16,55 miljoen op een rijtje.

• Klimaatvelop	3,15 miljoen
• Impulsgelden	7 miljoen
• IBP-Vitaal Platteland	5 miljoen
• Regio Deal NIL	1,4 miljoen

Naast deze externe financieringsbronnen is er binnen het Veenweideprogramma budget voor de project- en proceskosten voor het gebiedsproces. Hieruit wordt de communicatie betaald, het opstellen van werkdocumenten waarin de integrale keuzes richting het voorkeursscenario worden beargumenteerd, en uiteindelijk het opstellen van het ontwerp integraal gebiedsplan.

De verwachting is dat de resterende ruimte in het ADD-budget in de loop van 2022 op zal zijn. Zicht op aanvullend budget is nodig om uitvoering van het gebiedsplan te kunnen waarborgen en gesprekken met de boeren te kunnen starten.

ADD als pilot- en ontwikkelgebied

- De pilot Bodemvruchtbaarheid wordt via een subsidie aan Gebiedscoöperatie It Lege Midden nog drie jaar gecontinueerd.
- Er loopt een HAKLAM-pilot in watersysteem De Veenhoop. We onderzoeken een mogelijke combinatie met Valuta voor Veen.
- Het onderzoek Van A naar B, waarin huidige en toekomstige (economische) bedrijfsmodellen naast elkaar worden gezet, vormt waardevolle input bij de ontwikkeling van Flankerend Beleid.
- Daarnaast doet de WUR/PBL onderzoek naar gebiedsgericht werken en beleidsintegratie met ADD als onderzoeksgebied.

Gebiedscommissie Aldeboarn-De Deelen

Op 20 april 2021 hebben provincie Fryslân en Wetterskip Fryslân de gebiedscommissie Aldeboarn-De Deelen geïnstalleerd. De gebiedscommissie heeft de opdracht te komen tot een ontwerp integraal gebiedsplan met de uitgangspunten van het Veenweideprogramma 2021-2030 als basis. Door een integraal gebiedsproces wordt gewerkt aan draagvlak voor de beoogde maatregelen in het ontwerp integraal gebiedsplan.

Het ontwerp integraal gebiedsplan wordt door de gebiedscommissie aan de betrokken overheden aangeboden om het ter inzage te leggen. Na de ter inzagelegging worden de zienswijzen verwerkt in een definitief integraal gebiedsplan dat vervolgens kan worden vastgesteld door de betrokken overheden.

De gebiedscommissie is een breed samengesteld gezelschap, passend bij de integrale opgave. Onder leiding van een onafhankelijke voorzitter zijn lid van de commissie: vier vertegenwoordigers van de landbouw, een vertegenwoordiger namens Recreatie & Toerisme en een vertegenwoordiger namens Natuur & Milieu, een vertegenwoordiger namens Plaatselijk Belang Aldeboarn. Dit zijn mensen uit het gebied. Lid zijn ook de Gebiedscoöperatie It Lege Midden en Staatsbosbeheer, mede namens It Fryske Gea. Als adviseur schuift het ministerie van LNV aan. Bestuurlijk is er een vertegenwoordiger namens gemeente Heerenveen, Opsterland en Smallerland, en Wetterskip Fryslân en provincie Fryslân zijn aanwezig.

Maart 2021